

éls tres vegades, e fa (?) tan gran mercè que'ls fa <Déu?>, que éls preg<u>en Déu per hom --», doc. de l'Alt Cardener de 1250 (PPujol, *DocVgUrg.*, 15.65).

El qui rep la mercè ho agraeix, si és una persona com cal, o almenys ho diu, cosa molt repetida en els escrits, entre altres parlant de la divinitat: «com deute és que cascu de ja reire gràcies e mercès a Déu e a la sua beneita Mare, de la gràcia e mercè que li fa -- és raó que faça moltes gràcies a N. S. -- de la mercè que m'ha feita, de molts perills que m'ha gitat --», Muntaner (pròleg, *Casac.* I, 13.13ss.; *Bof.*, 1.7ss.). Convertit en una fórmula, es deia el·lípticament: «lo mercader cuydà's que no aguessen assats menjat, e manà que hom los donàs més a menjar: —Sényer -- molt havem menjat e begut, la mercè de Déu e de vós, mas --», Lluïl (*Blanq.*, *NCl.* II, 99.2); «-- la Déu mercè, altre dan en aquesta correguda no prenguem --» fan constar uns expedicionaris a llurs superiors, a. 1304 (Finke, *Acta Ar.* III, 123); «si suplicam als sants, ells pregunen per nosaltres, y per ells Déu nos fa mercès», OPou (*TbPu.*, 166).

No abundà menys, des de sempre, el lloc comú de la mercè, favor o pietat de la dona requerida envers el seu galant o enamorat: «Domna, aytan tart crey que-us auray conquiza / con us aynels conquer un leopart / si umelitat de vós e mercè 's part / --», Cervetí (21/43.18: 'si la indulgència i la pietat s'allunyen de vós, oh Senyora, serà tan desesperat per a mi de guanyar-vos com a un anyell de vèncer un lleopard'). A penes cal dir que tant això com la fraseologia que ja he exemplificat, ha continuat fins avui amb lleus variants sobre les quals no cal aduir documentació, quan ja en donen tanta i bona, diccs. ben accessibles, car sempre s'ha dit, per exemple, *mercès!* o *gràcies!*, o *feu-me la mercè*, i anàlegs, de vegades amb variacions d'escassa importància: «Coralí, si t'he agraviat, perdona'm -- però deuria's fer-me mercès d'escoltar quatre paraules --. -- Mira, ja sabs hont estic --», Marian Vayreda (*Puny.*, I, IV, 95 (79)).

DERIV.: *Mercejat* ant. i poc freqüent [Lluïl] per 'regraciari, donar gràcies': «la donzela -- dix-los: -- yo-us daré demà la renda con les altres donselas la-us an donade --. E cant cels del castel oïran a<s>sd, sí la marsejaren molt durament; lavòs se comensà la foya e la festa --» 'la regraciaren fortament' (trad. fr. ant. *mercierent*), Reixac (*Q.*, 177.26). +*Mercenejar*: «Se<n>yor Jhesuchrist -- ret alegretat al món; acorri nòs e auciu les cruels penes; e, *marsejayan*, tu regira los catius», *VidesR* (fº 91v1, trad. *miserandi*, 242.30=oc. ant. *mercenejar* «avoir pitié», *regirar* «retourner»); en algun altre text antic apareix amb la grafia *mercenegar* (que registren Belv. i Lab. com a mot antic), però aquí g val per ġ=j. *Mercedari* 'religiós de la Mercè'. *Mercenari* [Eiximenis; Lacav.: «jornaler, mercenari, treballador»], pres del ll. *merce(n)narius* id. *Mercener*.

El ll. *MERX*, *MERCIS*, fem. 'mercaderia', es va conservar en part de les llengües romàniques, l'it. *merce* f., id. (viu des dels orígens de la llengua, veg. detalls

en AngPrati) i l'oc. ant. *mertz* id., menys vivaç, però n'hi ha dos casos almenys en textos ben coneguts i segurs del S. XIII (Rayn. IV, 209; *PSW* V, 234; *mersa* 'merchandise', 1397, Pansier III, 112); també degué passar des del llatí vulgar com a manlleu al basc, en l'arcaica forma *merke*, si bé allà ja no pertany a la llengua corrent, però en queden restes, almenys a Biscaia, endemés en el sentit secundari de l'adjectiu 'barat', fr. *bon marché* (evolució semàntica com la de l'anglès *bargain* 'adquisició, compra' > 'ganga, baratada'), veg. Azkue, *Dicc.* (i *Supl.* al *Dicc.*), *Morf. Vca.* (247.17, 20), Mitxelena (*FoHiVca.*, 268). També degué existir en català preliterari *merç* f. 'mercaderia' (i fins és possible que se'n trobi algun cas en els *CostTort.*).¹

En tot cas de *merç*, deriven el cat. *mercer*, *merceria*, i el verb *esmerçar*, junt amb oc. *mercier*, *merceria* (-saria), e(n)mersar, it. *merciao*, *merceria*, fr. *mercier*. *mercerie* (mentre que els cast. *mercero*, *merceria*, menys vius i poc genuïns, i d'escassa antiguitat, són manlleus probables del català); el significat del fr. *mercier* i l'it. *merciao* [tots dos Ss. XIII-XIV] és el mateix del cat. *mercer*: «chi vende tutte le cose minute che occorrono ai sarti e alle donne per cucire, come aghi, bottoni ecc.». En català *mercer* i *merceria* apareixen des del S. XIII i són derivats romànics de *merç/merce*, fr. ant. *merz* (rar) (un ll. vg. *MERCARIUS no existí ni té probabilitat morfològica d'haver existit): «fo adordonat -- que tot *mercer* e tot sabater e tot pe<l>er qui portassen neguna rauba a vendre en dimenges -- que'ls banders -- de Rosseyló tolgen tota la lur rauba» (= tota llur mercaderia, c. 1285 (*RLR* IV, 510.2); «mana lo batle del Sr. Rey a tots los especiaires e *mercès* e regaters e -- persona que tenga alcunes causes que's venen a pes, que -- no gaus tener peses, sinó de coyre o de ferre --», *Perp.*, 1323 (*RLR* XXXII, 421). «*Odysseus al Lion d'Or*: -- / on retorcent-se, encenes de corsecant follia, / s'espaumaven les nimfes als braços del *mercer*», Coromines (*O. C.*, 1345).

Merceria [1249] «carga de peyls de cabritz, 2 s. 2 drs.; carga de *merceria*, id.; carga de corregeria, id.; carga de drap de li --», Lleuda de Cotlliure de 1249 (*RLR* IV, 248); «-- tabulam -- in mercatali Vici --, in tabulis *mercerie* --», Vic, 1255 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 370). «*Merceria La Puntual*», Russinyol (*L'Auca del Sr. Esteve*).

Esmerçar [1276]: «et illos denarios *esmersabimus* in fustum», 1276, i una desena d'altres exs. ross. des de llavors fins 1521, *InoLC*; una variant en *em-*, arcaica, deu ser reducció fonètica de *esm-*: «lo senyor del leyn -- quan aja son nòlit reebut -- ans que torn en Tortosa, pot remette ço que li sobrarà de nòlit, *emercat* o a *emercar* o en cambi, per altre leyn -- o-u pot portar ab sí, si-s vol, e '*merçar*, e ab aquel mercadejar, a profit de sos parçoners», *CostTort.* (Ol., p. 465); «encara és tengut lo senyor del leyn al mariner d'*esmerçar* sos diners, com lo haurà pagat, là on conexerà lo senyor de la nau que faça a fer», *Consolat de Mar*; «sí cinc talents / o dos que tens / acompanyats, / ben *esmerçats* / negociant, / e ben obrant, / redoblaràs / e los retràs / multiplicats, / no soterrats / sens guany